

розвинуті країни, як Велика Британія, Швеція, Канада, Австралія можуть дозволити собі мати державну систему фінансування охорони здоров'я, але навіть в цих економічно розвинутих країнах діють системи медичного страхування.

Проте запровадити зарубіжні моделі співоплати населенням медичних послуг, добровільного та обов'язкового медичного страхування не дозволяють вітчизняні соціально-економічні умови.

Отже, потрібно підійти до вирішення питання запровадження медичного страхування раціонально й прагматично. Одним із раціональних шляхів вирішення цього питання має стати надання додаткових повноважень та обов'язків Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, який вже давно й успішно працює в Україні.

М.М. Яцишин*

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ГУМАНІЗМУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СФЕРІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНА

Актуальність даної теми викликана сучасними проблемами кримінально-виконавчої системи, діяльність якої тісно пов'язується з дотриманням прав людини під час виконання кримінальних покарань. Як свідчить історичний досвід, проблема ця така ж давня, як і світ, і упродовж всього часу вона відображає доволі непрості взаємовідносини особистості і суспільства, закону, права і обов'язку, тобто всього того, що вміщує коротка діалектична пара – злочин і покарання.

Вітчизняні дослідники А.Г. Алексєєв, О.В. Беца, І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, Н.Г. Калашник, В.Г. Лукашевич, В.Т. Маляренко, В.М. Санін та ін. одностайні у тому, що гуманне ставлення до громадян – це невід'ємна ознака демократичної держави, яка найбільш рельєфно проявляється у її ставленні до призначення і виконання кримінальних покарань.

У даній статті ставиться мета узагальнити набутий досвід гуманізації кримінально-виконавчої системи у процесі розбудови Української держави, зокрема в частині, що стосується впровадження світового досвіду у цій сфері.

Щодо першого положення, то, як відомо, Конституція України проголосила права людини найвищою соціальною цінністю, а їх гарантії – головним обов'язком держави, а в ст. 63, яка стосується кримінально-виконавчої системи щодо забезпечення проголошених цінностей і гарантій у сфері виконання покарань, визначено, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені судом. Це визначальне положення, а також завдання з реалізації ідей гуманізму при призначенні та виконанні покарань закріплені у Кримінально-виконавчому кодексі України (КВК України) [1].

Стосовно другого положення, то основою удосконалення українського кримінально-виконавчого законодавства в напрямку його гуманізації стали міжнародно-правові акти, що забезпечують дотримання прав людини. До них

---

* д.ю.н., доцент, завідувач, професор кафедри теорії та історії держави і права Волинського національного університету імені Лесі Українки

належать прийнятий у червні 1945 р. Статут ООН, що закріпив "основні права людини, гідності і цінності людської особистості", і Загальна декларація прав людини [2], за якими з'явилася ціла низка пактів і конвенцій про права, у тому числі Конвенції ООН та Ради Європи проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Необхідно зазначити, що вже протягом першого десятиріччя у результаті проведення широкомасштабної реформи і кримінальне законодавство, і кримінально-виконавча політика України загалом зазнали кардинальних змін. Ефективним стимулом для цього став вступ України до Ради Європи у 1995 р., коли наша держава взяла на себе певні зобов'язання перед міжнародною спільнотою, у тому числі вивести кримінально-виконавчу систему з підпорядкування МВС України та продовжити реформування кримінально-виконавчого законодавства, зокрема в напрямі його гуманізації, виходячи з вимог міжнародних стандартів у цій сфері. Саме з цією метою Україна як незалежна і демократична держава, член ООН і Ради Європи ратифікувала низку міжнародних угод про права людини і правил поводження з в'язнями.

Важливою подією на цьому шляху стало прийняття Постанови Верховної Ради України "Про Засади державної політики України в галузі прав людини", яка визначила принципи державної політики в галузі прав людини і спрямувала органи державної влади і громадські організації на поширення в українському суспільстві гуманістичного, заснованого на загальнолюдських цінностях та ідеях світогляду й адекватної правової свідомості [3, с. 109].

За час, що минув, зроблено чимало важливих реформаторських кроків. Порівняно з раніше чинним виправно-трудовим законодавством, основу якого складав Виправно-трудовий кодекс України (ВТК України), новий Кодекс визначив для Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) й нові завдання, пов'язані із запобіганням злочинам і гуманізацією виконання покарань. Безсумнівно, що виконання нових за змістом завдань потребує адекватних видозмін у реформуванні на гуманістичних засадах, сил і засобів, які застосовуються для їх реалізації.

У перспективі принципово важливою є нова класифікація установ виконання покарань, їх диференціація за рівнем безпеки: мінімального, середнього та максимального, а для засуджених до обмеження волі – кримінально-виконавчі установи відкритого типу. Важливим є також встановлення для засуджених до позбавлення волі прогресивної системи відбування покарання: поетапна зміна умов відбування покарання, застосування пільг, у тому числі поліпшення умов утримання, заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, умовно-дострокове звільнення, а також поліпшення комунально-побутового забезпечення і медичного обслуговування засуджених.

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: станом на 15 лют. 2008 р.: відповідає офіц. текстові. – К.: Видавець ПАЛИВОДА А.В., 2008. – 85 с.
2. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року // Кримінально-виконавче право: Збірник нормативно-правових документів / Уклад. А.Х. Степанюк. – Х.: Право, 2005. – С. 3-9.
3. Про Засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1999 р. № 757-XIV // Там само – С. 108-112.